

Lublin, 12 grudnia 2022

dr hab. Agata Błachnio, prof. KUL

Instytut Psychologii

Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II

Recenzja rozprawy doktorskiej

mgr Klaudii Ponikiewskiej pt. *Metawymiary organizujące strukturę temperamentu człowieka – analiza relacji pomiędzy konstruktami z wybranych teorii temperamentu*
napisana pod kierunkiem dr hab. Włodzimierza Strusa

Według art. 13. *Ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki* rozprawa doktorska przede wszystkim powinna stanowić oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, wykazywać ogólną wiedzę teoretyczną kandydata w danej dyscyplinie naukowej oraz umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej. W niemiejszej recenzji postaram się ocenić, czy spełnia te warunki.

Informacje wstępne o rozprawie

Przedstawiona mi do recenzji rozprawa liczy 285 strony, w tym 257 stron bez bibliografii i aneksów. Rozprawa składa się z 8 rozdziałów i dwóch części: teoretycznej i empirycznej. Autorka umieściła także materiał dodatkowy dla recenzentów, który jest dostępny online. W pracy postawiono dwa cele: ustalenie relacji między konstruktami wyróżnianymi w głównych teoriach temperametu oraz zidentyfikowanie najbardziej

podstawowych wymiarów temperamentu. W rozprawie cytowana jest literatura głównie anglojęzyczna, w tym także najnowsze pozycje. Zacytowała 282 pozycje. Na podkreślenie zasługuje fakt, że Autorka naprawdę „wgrzyła się” w temat. Pisząc o np. teorii Zuckermana, dotarła do jego 13 artykułów z wielu lat i tak zrobiła przy każdej teorii.

Ogólna wiedza teoretyczna

Autorka w pierwszej części pracy opisała teorie temperamentu, problemy i nowe perspektywy w badaniach oraz model kołowy metacech osobowości jako matryca analizy konstruktów temperamentalnych. Ta część to świetnie przygotowany tekst, napisany bardzo starannie i dobrym językiem. Należy przyznać, że Autorka wykonała mrówczą pracę i wykazała się dużą erudycją. Część teoretyczną zaczyna się od opisu teorii temperamentu. Można powiedzieć, że jest to przekrój teorii temperamnetu, gdzie Autorka zgrabnie przechodzi od najwcześniejszych teorii, opisuje je bardzo jasno i klarownie, a także znajduje powiązania między teoriami. Dużą zaletą jest to, że Autorka umie spojrzeć na wszystko niejako „z góry”, na co może pozwolić sobie tylko ktoś, kto świetnie orientuje się w temacie. Bez wątplenia ta część może stanowić odrębny podręcznik. To nie jest tylko sprawozdawczy opis poszczególnych teorii, ale Autorka miała pomysł na tę część pracy. Czytając tę część pracy cały czas można odnieść wrażenie, że Autorka doskonale wie, po co opisuje te teorie.

Następnie, Autorka pokazuje problem i nowe perspektywy w badaniach nad temperamentem, tę część oceniam także bardzo wysoko. Na pochwałę zasługuje próba wiązkowego uporządkowania konstruktów temperamentalnych. Wyodrębnione wiązki na pierwszy rzut oka wydają się być bardzo spójne, jednak po głębszej analizie pojawiają się problemy, co Autorka zauważa. Nasuwa mi się taka myśl, że nazwa wiązki 1 wydaje się być

zbyt ogólna i ciężko ją treściowo odróżnić od wiązki 2. Nie wiem dlaczego Autorka chciała wprowadzić swoje nowe nazwy, skoro te zaproponowane przez np. Evansa i Rothbarta – Nieagresywny i Agresywny negatywny afekt, wydają się znakomicie pasować do opisu właśnie tych wiązek. Pomimo to trzeba przyznać, że Autorka dokonała próby organizowania wiązek i robi to bardzo krytycznie, zastanawiając się nad ich liczbą. Autorka następnie dokonała zasadności wpisania wymiarów temperamentu w kołowy model na podstawie kołowego modelu metacech osobowości, co można uznać za bardzo twórcze.

Podsumowując, pierwsza część pracy jest bardzo dojrzała, o czym świadczy ogromne, a nie tylko pobieżne zorientowanie Autorki w Literaturze. Autorka pokazała, że nie tylko zna literaturę dotyczącą tempermantu, ale także umie czytać literaturę naukową krytycznie.

Umiejętność samodzielnego prowadzenia badań

W drugiej części pracy Autorka umieściła część empiryczną, w której prezentuje swoje badania. Zaczę od rozdziału 5, który znajduje się co prawda w części teoretycznej (co jest zrobione całkowicie poprawnie), ale jest jakby rozpoczęciem części empirycznej i łącznikiem między częścią teoretyczną i empiryczną. W omawianej rozprawie, ta część rzeczywiście jest takim łącznikiem. Autorka wywiązała się z tego zadania doskonale. Autorka postawiła hipotezy, które są odpowiedzią na trudności jakie napotkała podczas analizy teorii temperamentu. Mam uwagę do samego sformułowania hipotez, które są bardzo ogólne i napisane dosyć hermetycznym językiem, co więcej mają odnośnik do tabel (H1, H3.1). Osoba, która nie przeczyta całej części teoretycznej nie zrozumie o co w nich chodzi.

Największą słabością przeprowadzonych badań i myślę, że jest to największa słabość całej pracy są niskie rzetelności niektórych z metod na poziomie ,05, a nawet niższe. Nie wiem też na jakiej podstawie Autorka uznaje dobrą rzetelność metod na poziomie 0,6. Za dobrą rzetelność wskazuje się poziom powyżej 0,7. Wyniki z tak niskimi rzetelnościami Autorka bierze do analiz, nie wspominając nic na ten temat w ograniczeniach. A przecież te wskaźniki w zasadzie nie dają uprawnień, żeby przeprowadzać analizy, a jeżeli już, wnioski powinny być wyciągane z dużą ostrożnością.

Kolejna kwestia dotyczy procedury badania, a mianowicie ilości itemów, do których mieli się ustosunkować badani, było ich aż 922(!), podzielonych na 4 sesje, oddzielone czasem 2 tygodni, czyli na sesje przypadało ok 217 itemów plus dodatkowa piltażowa wersja kwestionariusza do pomiaru temperamentu oraz portretowy kwestionariusz wartości. Dodatkowo była 5 sesja, do której już nie przystąpili wszyscy badani. Należy powiedzieć, że ponad 200 itemów to bardzo dużo, dlatego pojawia się kilka pytań, np. jak udało się zachęcić osoby badane do wzięcia udziału w badaniu, jak podtrzymywano motywację (czy było to tylko chęć pomocy w badaniach, czy było to wynagrodzenie, czy może informacja zwrotna była taką motywacją?). Z doświadczenia wiem, że przeprowadzenie badań, w których jest więcej niż 100-120 itemów jest bardzo trudne, a i tak często pojawiają się braki danych (jeśli nie ma wymuszania odpowiedzi), czy też porzucenie wypełniania przy końcowych pozycjach kwestionariusza. A w tym przypadku było tych itemów dużo więcej i respondenci wypełniali taką pulę itemów czterokrotnie. Na przykład, w sesji IV po zsumowaniu itemów wgląda, że było ich ok 300 plus kwestionariusz portretów. Dalej pojawiają się kolejne pytania, ile osób chciało otrzymać informację zwrotną i jak ona wyglądała. Czy badani nie byli znudzeni odpowiadaniem na dość podobne pytania? Ponadto, dołączono narzędzie, które nie były brane

pod uwagę przy analizach, w tym nowe narzędzie do pomiaru temperamentu. Chciałabym usłyszeć coś np. na temat tego nowego narzędzia.

Rozdział 7 to analiza i dyskusja wyników. Zastanawia mnie dlaczego Autorka połączyła te części. W moim odczuciu byłoby bardziej czytelnie gdyby Autorka przedstawiła bardziej standardowo (wg APA) najpierw wyniki z badania i na końcu dyskusję. Pomimo to, oceniam wysoko tą część. Autorka świetnie radzi sobie z podsumowaniem wyników i z odniesieniem ich do literatury przedmiotu.

Podsumowując, pomimo uwag oceniam bardzo wysoko część empiryczną. Autorka znakomicie pokazała, że umie stawiać problemy badawcze, projektować badania, przeprowadzać je, dokonywać analiz statystycznych. Potrafi też znakomicie podsumowywać wyniki i analizować je w świetle literatury.

Podsumowanie

Autorka dokonała solidnej analizy, w której opisała metawymiary organizujące strukturę temperamentu człowieka. Należy docenić fakt, że Autorka sięga do wiedzy wcześniejszych badaczy, nie tworzy nowej teorii, ale próbuje zcalić to, co zostało dotychczas zrobione w dziedzinie temperamentu. Przedstawioną rozprawę, zarówno część teoretyczną jak i empiryczną, można uznać za nowatorską i jest znaczącym wkładem do psychologii. Autorka pokazała się jako dojrzały badacz, który z łatwością porusza się po teoriach temperamentu, próbuje nadać tej wiedzy nową jakość. Całość oceniam bardzo wysoko. Pracę się dobrze czyta, jest przygotowana bardzo starannie, nie znalazłam w zasadzie żadnych błędów formalnych. Jest to po prostu bardzo dobra praca. W moim odczuciu rozprawa doktorska **mgr Klaudii Ponikiewskiej pt. *Metawymiary organizujące strukturę temperamentu człowieka*** –

analiza relacji pomiędzy konstruktami z wybranych teorii temperamentu spełnia warunki rozpraw doktorskich według art. 13. Ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki. **Zatem, rekomenduję wysokiej Radzie Dyscypliny Psychologia Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie przyjęcie i dalsze procedowanie przewodu doktorskiego. Co więcej, rozprawę można uznać za wyróżniającą się, dlatego wnioskuję o wyróżnienie rozprawy, gratulując Doktorantce i Promotorowi.**
